

УДК 378:37.013.42-051
DOI:

аспірантка Галан О. М.
(Фаховий коледж
КОГПА ім. Тараса Шевченка)

СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНИЙ ПРИНЦИП ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

У статті розглянуто суть та особливості студентоцентрованого підходу як системоутворювального принципу організації освітнього процесу майбутніх соціальних працівників в умовах сучасних освітніх реалій. Окреслено можливості використання мережевих технологій в організації навчання за цим підходом. Подано погляди науковців щодо впливу мережевої освіти на підготовку студентів спеціальності «Соціальна робота» до професійної діяльності. Особливу увагу приділено SMART-освіті, основу якої становить інтерактивне освітнє середовище із залученням інформаційних ресурсів з усього світу. Водночас, означена модель освіти передбачає організацію процесів індивідуального навчання студентів. Представлено результати емпіричного дослідження з виявлення ставлення майбутніх соціальних працівників до впровадження студентоцентрованої мережевої освіти.

Ключові слова: педагогічна підготовка, освітній процес, майбутні соціальні працівники, студенти, студентоцентрований підхід, мережева освіта, комунікації, смарт-технології.

Halan O. M.

STUDENT CENTRISM AS A SYSTEM-FORMING PRINCIPLE OF TRAINING FUTURE SOCIAL WORKERS IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATIONAL AGE

The article considers the essence and features of the student-centered approach as a system-forming principle of organization of the educational process of future social workers in the conditions of modern educational realities.

The implementation of innovative institutional tools that can help train highly qualified professionals in demand in the labor market has been focused. The system-forming nature of the principle of student-centered approach and the improvement of the system of student training in accordance with the samples of the best foreign experience have been emphasized. An essential aspect of this educational process is the recognition of equal partners in the management of students with a balance between cross-border cooperation and competition in

higher education. This is the involvement in global dialogue at all levels of teachers and future social workers in order to remove barriers to the formation of the ability to independently acquire and develop the necessary knowledge (self-growth), to develop information and social skills. The possibilities of using network technologies in the organization of training according to the student-centered approach have been outlined. Competency, student-centered and SMART-educational models have been focused. The article clearly sets out the priorities and emphasis on the formation of the future social worker's ability to organize communications in social networks, select useful information, work with electronic sources, compile personal knowledge bases, which were gained during practical activities. The views of scientists on the impact of online education on the preparation of students majoring in «Social Work» for professional activities have been suggested. Particular attention is paid to SMART-education, which is based on an interactive educational environment with the involvement of information resources from around the world. An important achievement is the introduction of smart technologies in the educational process: mobility and continuity of access to educational information; autonomy of teachers and students through the use of Internet networks, mobile devices with access to educational information; flexible learning in terms of student interests and professional orientation, support for the trajectory of personal development of each student; creation of motivational models of learning; the constant relationship between the requirements of the employer and the content of education; teaching students to work effectively with a wealth of information. At the same time, this model of education involves the organization of individual learning processes of students. The results of an empirical study to identify the attitude of future social workers to the introduction of student-centered network education are the following: the creation of communications in social networks; autonomy of teacher and student with the help of Internet resources; competent use of electronic sources; solving theoretical and practical problems through the use of network technologies.

Key words: pedagogical training, educational process, future social workers, students, student-centered approach, network education, communications, smart technologies.

В умовах посилення конкуренції у сфері надання освітніх послуг виникає необхідність перегляду системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. У цьому контексті варто зосередити увагу на впровадженні сучасних інституційних інструментів, які зможуть допомогти підготувати висококваліфікованих соціальних працівників, затребуваних на ринку праці.

Як справедливо зазначає науковець В.Токар, в українських університетах потрібно змінити психологію щодо ролі двох ключових елементів вищої освіти, а саме студентів і професорсько-викладацького складу. З точки зору вченого, студенти обирають університети та відповідні дисципліни незалежно від навчальної програми (вони більш-менш

стандартизовані по всьому світу), а від компетентності та особистих якостей професорсько-викладацького складу. Дослідник переконаний, що майбутні фахівці як цільова аудиторія повинні отримати більше можливостей в організації освітнього процесу у ЗВО, оскільки з кожним роком вони стають все обізнанішими й прагматичнішими та розуміють перспективи отримання конкурентних переваг на основі спілкування з конкретним професіоналом (професіоналами). Тому В. Токар наголошує на системоутворювальному характері принципу студентоцентризму та вдосконаленні системи підготовки студентів відповідно до зразків кращого зарубіжного досвіду. Відтак, вчений зауважує, що в університетах США студенти включені в оцінку якості роботи викладачів поряд із спеціально призначеними особами, основні функції яких полягають у забезпеченні об'єктивності оцінювання рівня викладання. Вмотивованість студентів підкріплюється здобутками викладачів, які перш за все охоплюють академічну активність (публікації відповідного рівня), міжнародний досвід і налагодження співпраці з представниками бізнесструктур. Вагоме місце відводиться формуванню програм дисциплін, у процес якого залучені як студенти, так і потенційні працедавці [6, С. 43–44].

Погоджуємось, що формування нового покоління фахівців, у т. ч. майбутніх соціальних працівників, можливе за умови студентоцентрованої освіти. Сутнісним аспектом означеного освітнього процесу розуміємо визнання рівноправними партнерами в управлінні студентів із дотриманням балансу між транскордонною співпрацею та конкуренцією системи вищої освіти. Це, на нашу думку, залучення до глобального діалогу на всіх рівнях викладачів та майбутніх соціальних працівників з метою усунення гальмівних перешкод на шляху до формування здатності самостійно здобувати та розвивати необхідні знання (самозростати), формувати інформаційні та соціальні навички.

Теоретико-методичною основою даного дослідження стали питання, які неодноразово привертали увагу вітчизняних науковців. Зокрема, проблемі педагогічної підготовки майбутніх фахівців, у тому числі соціальних працівників, в умовах студентоцентрованої освіти присвячено праці Т. Авшенюк, Т. Ковалюк, Н. Кунанець, О. Мартинчук, В. Пасічник, О. Попової, І. Сидорук, В. Токар та ін. Водночас, спробуємо розглянути питання студентоцентризму через мережеві технології та можливості їх впровадження у ЗВО.

Завдання: обґрунтувати теоретичні аспекти студентоцентрованої мережевої освіти майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності; представити результати емпіричного дослідження з оцінювання актуальності і ставлення студентів до окресленої проблеми.

Варто відзначити, що у цьому аспекті цінним є дослідження науковця О. Попової, у якому висвітлено досвід підготовки майбутніх соціальних працівників у системі вищої освіти Швеції. Науковець наголошує, що студент у цій країні є центром вищої освіти, а основним завданням університетів виступає забезпечення доступної та якісної освіти. Як

стверджує вчена, при виборі технологій, методів та форм навчання увага зосереджується на розвитку у майбутніх фахівців навичок критичного та аналітичного мислення, незалежних досліджень, групової роботи, вирішення проблем та лідерських навичок. Система підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах Швеції є студентоцентрованою і реалізується шляхом відмови від традиційної академічної ієрархії. О. Попова зауважує, що навчання здійснюється шляхом створення відкритого освітнього середовища для спілкування студентів з авторитетними дослідниками, викладачами. Студентоцентрований підхід надає можливість ставитися до студентів як до колег, їхні думки оцінюються та заохочуються, що сприяє розвитку співпраці та діалогу між студентами та викладачами, а також висуненню нових ідей та інновацій. При цьому дослідниця наголошує, що особливе місце в освітньому процесі університетів Швеції відводиться впровадженню інновацій, оскільки в сучасних умовах існує попит на мобільного соціального працівника, здатного адаптуватися до постійно змінних умов ринку праці та соціального замовлення. Одним із важливих інноваційних досягнень є активне використання «смарт-технологій» у системі підготовки майбутніх фахівців. Вона передбачає оволодіння студентами креативним потенціалом, навичками думати і працювати в новому світі. У дослідженні О. Попової чітко розставлені пріоритети та акценти на формуванні у майбутнього соціального працівника вміння організовувати комунікації у соціальних мережах, відбирати корисну інформацію, працювати з електронними джерелами, складати особисті бази знань, напрацьовані під час практичної діяльності. Як стверджує вчена, все це потребує зміни традиційного навчального процесу та переходу у царину смарт-технологій підготовки соціальних працівників до діяльності. Погоджуємось із дослідницею, що освітній процес в умовах сучасності потребує впровадження інноваційних технологій, оскільки використання лише традиційних форм навчання вже не в змозі задовольнити потребу у підготовці висококваліфікованого соціального працівника. Тому важливим здобутком вважаємо впровадження смарт-технологій в освітньому процесі: мобільність і неперервність доступу до навчальної інформації; автономність викладача і студента за рахунок використання інтернет-мереж, мобільних девайсів з доступом до навчальної інформації; гнучке навчання з погляду інтересів студента та його професійної спрямованості, підтримка траєкторії особистісного розвитку кожного студента; створення мотиваційних моделей навчання; постійний взаємозв'язок між вимогами роботодавця та змістом освіти; навчання студентів ефективно працювати з великою кількістю інформації [5, С. 173–175].

Отож, формування сучасного освітнього середовища у ЗВО, метою якого є забезпечення ринку праці кваліфікованими та вмотивованими соціальними працівниками, вимагає створення інноваційної моделі освіти, яка оптимально вирішувала б наступні завдання, що: а) відповідають тенденціям та вимогам планів регіонального розвитку та є важливою

передумовою соціально-економічного розвитку регіонів; б) на індивідуальному рівні є привабливою альтернативою для початку професійної кар'єри; в) закладає основу для безперервного професійного та особистісного розвитку особистості впродовж життя; в) забезпечує формування цілісної особистості, висококваліфікованого фахівця та відповідального громадянина, який має високу затребуваність на ринку праці [3, С. 124].

Також доцільним буде врахування продуктивного зарубіжного досвіду мережевої взаємодії у розвитку системи вищої освіти, базованого на студентоцентрованому підході, й аналіз перспектив розвитку відповідної моделі в Україні. Окремі аспекти означеної проблеми знайшли своє відображення у працях низки вітчизняних учених. Зокрема, теоретичному обґрунтуванню моделі мережевої взаємодії в освітньому просторі країн ЄС присвячено праці Н. Базелюк, О. Бородієнка, С. Леу, В. Радкевич, О. Радкевича, Л. Пуховської та ін. Відтак, означений процес науковці тлумачать як певний вид взаємодії між компонентами, спрямований на вирішення спільних завдань, що проявляється у їхній узгодженій діяльності та приводить до якісної зміни системи освіти у порівнянні з первинним станом. Результатом такої взаємодії мають стати: кваліфікований викладацький персонал, інноваційні методи навчання, високоякісна інфраструктура, висока відповідність ринку праці та ін. Зміст мережевої взаємодії зацікавлених сторін вчені розглядають як погоджену діяльність суб'єктів мережі по забезпеченню високого рівня якості, доступності та ефективності освітніх послуг, що здійснюється у формах спільної колективної розподіленої діяльності (взаємонавчання, методичне і педагогічне проектування, проектна діяльність, експертиза, порівняльні тематичні дослідження, спільне проведення заходів тощо). Модель мережевої взаємодії в розвитку системи освіти і навчання у країнах ЄС включає: інформаційно-ресурсний компонент (спеціалізовані мережі, діяльність яких спрямована на надання інформації про роль, цілі, завдання, управління, діяльність регіональних та галузевих мереж), проектний компонент (проекти зі спільної діяльності, спрямовані на вдосконалення наукового, організаційного та управлінського супроводу розвитку освіти), компонент взаємодії (включає різноманітні моделі взаємодії на інституційному та індивідуальному рівні, спрямовані на управління, обмін інформацією, моніторинг, покращення, забезпечення якості в системі освіти) [3, С. 125–126].

Очевидно, що усі компоненти взаємопов'язані та взаємообумовлені, лише спільне їх використання забезпечить успішність та результативність професійної підготовки та розвиток майбутніх професіоналів. У контексті дослідження нас цікавить теоретичне та практичне використання складових проектного компоненту мережевої взаємодії, а саме: дослідницькі проекти, проекти з міжнародної мобільності, проекти з професійного розвитку фахівців, метою яких є формування проектної культури працюючих та майбутніх фахівців у сфері вищої освіти,

знайомство з кращими практиками, нарощення аналітичного потенціалу і формування мережної людини в цілому. Зокрема, Програма Європейського Союзу Erasmus+ у проектному форматі (Erasmus+ – European Commission, 2018a) формується за моделлю вертикальної інтеграції, що дає змогу інституціям різних рівнів освіти, включаючи шкільну, професійну, вищу освіту та освіту дорослих тощо, співпрацювати у стратегічному європейському партнерстві. Партнерство сприяє розвитку інноваційних підходів до освіти та обміну знаннями і кращими практиками в міжнародних мережах. Цей тип проектів допомагає покращити якість, зміцнює міжнародні мережі, збільшує спроможність закладів освіти працювати на транснаціональному рівні. Важливим пріоритетом Програми Erasmus+ є підтримка професійного розвитку фахівців, за допомогою навчання за кордоном за напрямками: студентська мобільність для навчання; студентська мобільність для стажування; мобільність викладацького персоналу; мобільність педагогічного персоналу для тренінгів [3, С. 128].

Як зазначають науковці Н. Базелюк, О. Бородієнко, С. Леу, В. Радкевич, О. Радкевич, Л. Пуховська та ін. мобільність на сучасному етапі є дуже важливим чинником та показником для системи освіти, оскільки сприяє розкриттю світобачення молоді, розширенню соціальних меж, поглибленню професійних умінь, розвитку хисту до інновацій та ініціативної діяльності та виробленню громадянської позиції [3, С. 128–129].

На підтвердження вищезначеного, вітчизняна дослідниця О. Мартинчук зазначає, що підписання Україною Болонської декларації сприяло вивченню європейських тенденцій розвитку освіти та активізації вітчизняних наукових розвідок щодо розроблення шляхів реформування вищої освіти відповідно до стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти. Відтак, потужним засобом став проект Тюнінг («Гармонізація освітянських структур в Європі» – Tuning educational structures in Europe, TUNING), ініційований у 2000 році декількома європейськими університетами за активної підтримки Європейської Комісії, основною метою якого є розроблення принципів підходів до створення, удосконалення, впровадження, оцінювання та підвищення якості програм вищої освіти. Одним з таких підходів було визнано студентоцентрований підхід як нову парадигму вищої освіти, відповідно до якої Національна команда експертів із реформування вищої освіти України радить підходити до процесу удосконалення підготовки фахівців у вітчизняних університетах [1, С. 206–207].

У рамках означеного проекту сформульовано суть та визначено науково-методологічні засади нового підходу до процесу розроблення та впровадження освітніх програм, який отримав назву студентоцентрованого навчання (student centered approach). В його основу покладено ідею максимального забезпечення студентами їх шансів отримати перше місце на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у працедавців, задоволення тим самим актуальних потреб останніх. О. Мартинчук зауважує, що згідно з

парадигмою студентоцентрованого навчання потрібне чітке бачення реальної моделі майбутнього фахівця, де кінцевою метою є підготовка його конкурентоспроможності [1, С. 206, 208].

Науковець, опираючись на дослідження члена Національної команди експертів із реформування вищої освіти України Ю. Рашкевич, доводить абсолютну необхідність співпраці між основними гравцями/стейкхолдерами навчального процесу: академічною спільнотою вищих навчальних закладів, працедавцями, випускниками та студентами. Водночас, О. Мартинчук у власних наукових розвідках застосовує модель гармонізації освітніх програм, розробленої у рамках проекту Тюнінг, яка включає наступні кроки її побудови й реалізації: 1) перевірку відповідності основним умовам (суспільна потреба, консультації із зацікавленими сторонами, цікавість програми із академічного погляду, ресурси всередині/зовні навчального закладу); 2) визначення профілю освітньої програми; 3) опис цілей програми та кінцевих результатів навчання; 4) визначення загальних та фахових компетентностей; 5) розроблення навчального плану; 6) розроблення модулів та вибір методів викладання; 7) визначення підходів до навчання та методів оцінювання; 8) розроблення системи оцінювання якості освітньої програми з метою її вдосконалення [1, С. 209].

Поряд із цим, основними поняттями нової парадигми навчання є компетентності та результати навчання, які сьогодні є ключовими в європейському освітянському просторі. Тюнінг визначає основну відмінність між результатами навчання та компетентностями у тому, що перші формулюються викладачами на рівні освітньої програми й на рівні окремої навчальної дисципліни, а компетентності набуваються особами, які навчаються. Ще однією особливістю результатів навчання є те, що на відміну від компетентностей, вони мають бути вимірюваними. Особливістю ж компетентностей є те, що вони набуваються студентами поступово, можуть починатися формуватися в рамках бакалаврської освітньої програми, а закінчуватись в рамках магістерської освітньої програми, при цьому формуються компетентності, як правило, у процесі вивчення низки навчальних дисциплін [1, С. 214].

Дотичними є погляди дослідників Т. Ковалюк, Н. Кунанець, В. Пасічник та ін., які стверджують, що студентоцентрована модель освіти, у основі якої є компетентнісна модель фахівця, надає студентам більше шансів отримати переваги на ринку праці. Зокрема, вченими визначено, що студентоцентрована модель освіти, у основі якої є компетентнісна модель фахівця, надає студентам більше шансів отримати переваги на ринку праці. Дослідники вказують на те, що у сучасних умовах необхідна зміна підходів до визначення змісту вищої освіти, методів форм оцінювання якості підготовки фахівців. Відтак, Т. Ковалюк, Н. Кунанець, В. Пасічник та ін. пропонують відмовитися від ідеального образу усебічно розвиненої особистості і перейти до нового ідеального образу особи з максимально розвинутими здібностями, яка вдосконалюється шляхом

саморегуляції та самоосвіти впродовж усього життя. Як стверджують науковці, набуті студентом у процесі навчання компетентності покликані свідчити про результати його навчання та якість здобутої ним освіти. З точки зору учених, компетентнісний підхід до побудови освітніх програм, що реалізується у Україні в контексті стратегії реформування національного освітнього простору відповідно до світових освітніх традицій, складає основу студентоцентрованого навчання. Отож, дослідники актуалізують розв'язання методологічної проблеми організації освітнього процесу у ЗВО з метою забезпечення якісної підготовки фахівців відповідно до вимог ринку праці та кар'єрних бажань студентів шляхом реалізації індивідуальних освітніх траєкторій, які враховували б особистісні характеристики здобувачів освіти [2, с. 245–246].

Виходячи з означеного, вчені наголошують, що парадигма індивідуально орієнтованої освітньої системи передбачає побудову студентами персональних освітніх траєкторій, активізує мотивацію до набуття компетентностей відповідно до їх уявлення про майбутню професію та вимог потенційних роботодавців. Т. Ковалюк, Н. Кунанець, В. Пасічник та ін. стверджують, що нові вимоги до системи освіти полягають в зміні парадигми освіти з «освіти, отриманої на все життя» до «освіти, що отримується впродовж життя». У результаті зміни парадигми освіти акцент переміщується на формування у випускника не тільки професійних знань та умінь, а головним чином загальних і професійних компетентностей, які повинні удосконалюватися в результаті мережевих комунікацій та продукування нових знань [2, С. 246–247].

Науковці наголошують на необхідності суттєвого корегування нині діючої моделі вищої освіти та моделі університетів, як її базових елементів. На основі аналізу існуючих підходів до управління освітньою галуззю дослідники виокремлюють наступні моделі вищої освіти: ступенева модель, дистанційна модель, змішана модель, Болонська модель вищої освіти, компетентнісна модель, студентоцентрована модель, Smart-модель. У контексті нашого дослідження ми зосереджуємо увагу на компетентнісній, студентоцентрованій та SMART-освітній моделях. Як засвідчують Т. Ковалюк, Н. Кунанець, В. Пасічник та ін., компетентнісна модель вищої освіти за методологією Tuning полягає в поданні результатів навчання множиною компетентностей, якими визначається, що повинен знати, розуміти, здатний продемонструвати студент після завершення навчання. З точки зору вчених, У основу студентоцентрованої моделі вищої освіти покладено ідею максимального забезпечення випускникам шансів отримати переваги на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у роботодавців (придатності до працевлаштування), задоволення тим самим актуальних потреб останніх. Навчання, орієнтоване на студента (орієнтація на вихід), базується на компетентнісній моделі фахівця. Модель SMART-освіти або розумного навчання – це гнучке навчання в інтерактивному освітньому середовищі на основі інформаційних ресурсів з усього світу, що є загальнодоступними, і відкритих освітніх ресурсів. Ця модель освіти

передбачає організацію процесів індивідуального навчання за допомогою мережної інфраструктури і досягнення якісно нових освітніх, наукових, соціальних і комерційних результатів в умовах колективного виробництва знань і великої кількості їх джерел. Проте, науковці вказують, що жодна з моделей освіти не претендує на модель майбутньої вищої освіти. На думку вчених, модель університету майбутнього, що готує висококваліфікованих фахівців, у т.ч. соціальних працівників, має нагадувати модель гнучкої сучасної компанії, бути інкубатором стартапів, центром розвитку регіону, міста, кластера, індустрії, базуватися на студентоцентрованому підході до формування освітніх програм і персональних освітніх траєкторій навчання, створенні інтелектуального середовища вищого навчального закладу. При цьому дослідники стверджують, що інформаційно-технологічна підтримка вищої освіти майбутнього може бути реалізована на основі:

- освітніх процесів, глобальних мережевих і мобільних інформаційних технологій;
- електронних систем управління знаннями (Knowledge Management) і управління навчанням (у тому числі і мобільної версії) LMS (Learning Management System);
- інтелектуальних систем підтримки рішень (Intelligent DSS);
- систем бізнес-аналітики (BI - Business Intelligence);
- когнітивного аналізу й моделювання ситуацій при управлінні слабо структурованими об'єктами й середовищами;
- управління архітектурою вищого навчального закладу (EAMU - Enterprise Architecture Management University) [2, С. 250–253].

Як зауважують Т. Ковалюк, Н. Кунанець, В. Пасічник та ін., різноманітність моделей вищої освіти, глобалізація сфери вищої освіти та зміна її змісту приводить до формування різних моделей університетів:

- класична модель: (гумбольдтівська (німецька); ньюманівська (англійська) і американська);
- віртуальний університет;
- мережева модель університетів;
- інноваційна модель (дослідницькі, підприємницькі, корпоративні університети);
- нелінійна модель університету [2, с. 253].

У контексті нашого дослідження цінним є досвід мережевої, інноваційної та нелінійної моделей університетів. Зокрема, мережева модель університетів або мережева форма реалізації освітніх програм – один з видів дистанційної взаємодії університетів у рамках інтеграції освіти, науки та бізнесу. Система мережевої взаємодії університетів спрямована на організацію єдиного (загального) освітнього простору учасників консорціуму шляхом реалізації спільних освітніх програм, на створення механізмів розвитку академічної мобільності студентів і викладачів у рамках консорціуму, на сприяння міжкультурному діалогу в студентському середовищі, на інтеграцію науки й освіти для підготовки кадрів вищої кваліфікації [2, с. 254].

Інноваційна модель університету генерує необхідність глибокої інтеграції наукової, освітньої й інноваційної діяльності, розроблення й увпровадження механізмів, що сприяють конкурентоспроможності вищих навчальних закладів за рахунок підвищення якості всіх видів його діяльності. Інноваційні університети мають спеціалізовані підрозділи – інноваційні центри, що є багатопрофільними групами, які займаються дослідженнями й реалізацією комерційних проектів у всіх галузях науки і техніки [2, с. 254].

На думку авторів, нелінійна модель університету має відрізнятися:

- змінами характеру управління ВНЗ на основі відмови від його авторитарних принципів із залученням до системи управління представників науково-педагогічної спільноти і студентства;
- переходом у регіоні до нового типу відносин між університетами та їх соціальними партнерами;
- розвитком різних видів академічної мобільності викладачів і студентів;
- активною взаємодією між освітніми спільнотами, у тому числі на основі вибору студентами в процесі їх взаємодії з викладачами індивідуальних освітніх траєкторій [2, с. 254].

Отже, у процесі дослідження ми дійшли висновку про те, що зміна моделі освіти із предметноцентрованої на студентоцентровану зможе забезпечити новий підхід до організації освітнього процесу у ЗВО у напрямку підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. Погоджуємось із науковцями, що обов'язковими атрибутами забезпечення персональних освітніх траєкторій навчання студентів мають стати академічна мобільність, самостійна робота студентів завдяки МООС (Massive Open Online Courses) з визнанням і трансфером кредитів, що їх набули студенти, опановуючи вибрані або рекомендовані викладачами курси [2, с. 255].

Тому вважаємо, що підготовка фахівців у ЗВО повинна базуватись на компетентнісній, студентоцентрованій моделі із використанням сучасних мережеских технологій, як-от: SMART-освіта. Сутнісною основою означеної моделі, на нашу думку, покладено ідею максимального забезпечення майбутнім соціальним працівникам шансів отримати переваги на ринку праці, оскільки це гнучке навчання в інтерактивному освітньому середовищі на основі інформаційних ресурсів з усього світу. Також ця модель освіти передбачає організацію процесів індивідуального навчання студентів.

На підтвердження вищезначеного дослідження Н. Авшенюк показує, що транснаціональний вектор розвитку вищої освіти у XXI столітті найповніше представляє прогностичний сценарій «Вища освіта як відкрита мережева взаємодія». Зокрема, вища освіта трактується як високо інтернаціоналізована, що передбачає інтенсивну мережеву взаємодію між інституціями вищої освіти, дослідниками, студентами й іншими зацікавленими сторонами. Науковець зауважує, що запровадження нових

технологій вимагає зміни підходів у викладанні й організації освітнього процесу, як-от: диференціацію цільового використання аудиторного часу за рахунок збільшення числа малих тематичних семінарів й інтерактивних дискусій та інтенсифікацію індивідуальної роботи зі студентами. На думку вченої, модуляризація освітнього процесу одночасно постає чинником і наслідком широкого використання англійської мови як загальноприйнятої. Тому міжнародне співробітництво в галузі наукових досліджень посилюється через тісну взаємодію у межах університетів та поміж ними. Н. Авпенюк наголошує, що це стає можливим завдяки розширенню доступу до результатів наукових досліджень і збільшення відкритості наукового знання. Модель відкритої мережевої взаємодії базується на широкому співробітництві. Як стверджує дослідниця, її посилення й поступова гармонізація систем вищої освіти дозволить студентам різних країн обирати програми для навчання із глобальної мережі постачальників освітніх послуг, а також структурувати індивідуальні навчальні плани. Тому таку модель навчання можна назвати автономною, оскільки студенти мають можливість навчатися за кордоном, відвідувати унікальні курси в он-лайн режимі в будь-якій точці земної кулі за допомогою мережі Інтернет [7, с. 20–21].

Вчена І. Сидорук у власній науковій розвідці щодо використання студентоцентрованого підходу до навчання майбутніх соціальних працівників у вищій школі розглядає освітньо-виховне середовище як основу технології, яка дозволяє подолати дискретність навчального й виховного процесу, зробити його неперервним. З наукової позиції дослідниці, освітньо-виховне середовище закладу вищої освіти – це специфічно організований простір, комплекс особливо створених умов навчального та виховного процесів, суспільно предметних умов, завданням яких є формування соціально компетентних майбутніх соціальних працівників, здатних до громадського та професійного розвитку, саморозвитку; пізнання суспільно-професійної реальності; рефлексії власної соціальної діяльності та діяльності інших; регулювання процесу і результату реалізації компетентності; вияву громадської компетентності, суспільної поведінки у основних сферах діяльності. І. Сидорук наголошує на взаємозалежності між умовами освітньо-виховного середовища й безпосередньою професійною підготовкою студентів в умовах університету. Дослідниця вважає, що чим активніше й повніше майбутній фахівець використовує можливості освітньо-виховного середовища закладу вищої освіти, тим успішніше відбувається його вільний і активний саморозвиток. Тому вчена розглядає організацію освітньо-виховного середовища в такий спосіб, щоб кожен студент був його суб'єктом, міг його освоїти та брати участь у його розвитку. Зокрема, стосовно студента освітньо-виховне середовище виконує функцію його особистого розвитку.

Цінними для нашого дослідження є виокремлені вченою завдання, вирішення яких забезпечить:

1) формування та розвиток мотиваційно-ціннісної складової компетентності, результатом якої є готовність особистості майбутнього фахівця до її прояву, його здатність до соціального та професійного розвитку;

2) формування та розвиток когнітивно-діяльнісної складової компетентності, результатом якої є сформованість системи суспільних компетенцій (соціальні знання, знання предметної сфери, знання «як діяти» та «як бути», знання змісту) та здатність пізнавати соціально-професійну реальність (когнітивна підструктура), її прояв, громадської поведінки в основних сферах діяльності (діяльнісна підструктура);

3) формування та розвиток особистісно-рефлексивної складової компетентності, наслідком якої є регуляція процесу й результату її реалізації (наявність соціально значущих якостей особистості), розвинена здатність до рефлексії власної суспільної діяльності та діяльності інших.

Здійснення окреслених завдань вимагає виконання наступних умов:

– стимулювання соціальної активності студентів через залучення та створення соціальних проєктів на рівні факультету, університету, громади; здійснення волонтерської діяльності; їх участь у роботі суспільного театру на базі закладу; участь у студентському самоврядуванні; організацію акцій, заходів та участь у них тощо, і, як наслідок, – створення громадсько-збагаченого освітньо-виховного середовища закладу вищої освіти. Соціальну активність вчена розглядає як взаємодію між особистістю і суспільством, а також освітньо-виховним середовищем закладу вищої освіти, у процесі якої відбувається перетворення і середовища, і суб'єкта;

– створення відкритого, збагаченого соціальною складовою освітньо-виховного середовища закладу вищої освіти шляхом налагодження партнерства та міжсекторної взаємодії з різноманітними службами та організаціями громади, що сприятиме розвитку позитивної мотивації студентів, їх активності, суспільно-особистісній самореалізації шляхом включення в громадсько значущу діяльність; відпрацюванню навичок соціальної взаємодії, стимулюванню рефлексійної діяльності; створенню суспільно збагаченого громадсько-професійного середовища; «зануренню студентів» у реальне професійне середовище, особливі умови діяльності, спілкування, самоствердження; накопиченню індивідуального соціального та професійного досвіду в різних реальних та змодельованих ситуаціях; налагодженню корисних професійних контактів; подальшому працевлаштуванню за фахом. Таке партнерство науковиця розглядає як особливу сферу соціального життя, що ініціюється системою освіти і, таким чином, робить внесок у становлення цивільного суспільства, засіб розвитку й просування технологій і знань через систему освіти;

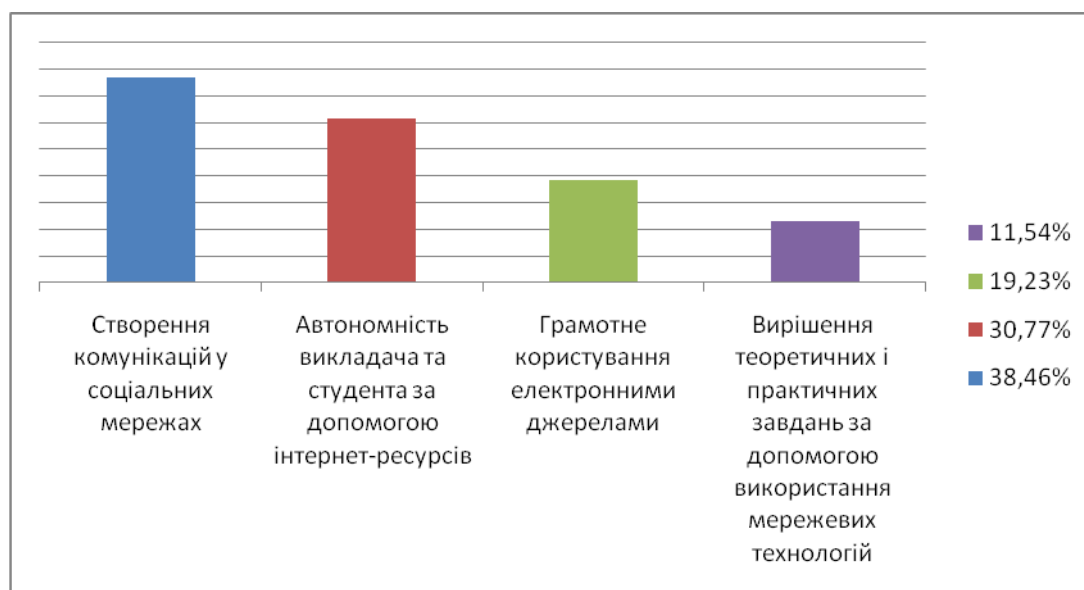
– надання менторської підтримки в питаннях соціального та професійного становлення, саморозвитку, опанування навичками «навчання впродовж життя» (за принципом «від наставництва до менторства»);

– актуалізація інноваційних педагогічних технологій в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, орієнтованих на розвиток складників соціальної компетентності студентів [4, с. 219, 221–222].

Як бачимо, дослідниця акцентує увагу на відкритості освітньо-виховного середовища шляхом впровадження інноваційних педагогічних технологій. Зокрема, збагачення соціальної складової можливе за умови налагодження тісної співпраці із соціальними службами, спілкування із провідними фахівцями з різних куточків країни та світу за допомогою мережевих ресурсів.

З метою оцінки актуальності та ставлення майбутніх соціальних працівників Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка спеціальності «Соціальна робота» до окресленої проблеми було проведено опитування 26 респондентів. На запитання анкети про найбільш важливі складники студентоцентрованої мережевої освіти пропонувалось обрати такі важливі напрями: створення комунікацій у соціальних мережах; грамотне користування електронними джерелами; автономність викладача та студента за допомогою інтернет-ресурсів; вирішення теоретичних та практичних завдань за допомогою мережевих технологій (Див. рис.).

Рис. Складники студентоцентрованої мережевої освіти

Відтак, більшість майбутніх соціальних працівників вважають важливими навичками студентоцентрованої мережевої освіти створення комунікацій у соціальних мережах – 10 осіб (40,24%). На другому місці – автономність викладача та студента за допомогою інтернет-ресурсів – 8 осіб (33,28%). Значне місце в ієрархії мережевих умінь майбутніх соціальних працівників належить грамотному користуванню електронними джерелами – 5 осіб (14,34%) та вирішенню теоретичних і практичних завдань за допомогою використання мережевих технологій – 3 осіб (10,21%).

Отож, формування сучасного освітньо-виховного середовища у ЗВО, метою якого є забезпечення ринку праці кваліфікованими та вмотивованими соціальними працівниками, вимагає створення студентоцентрованої мережевої освіти, у якій студент стає активним суб'єктом освітнього процесу та рівноправним партнером викладача. Водночас, зберігається керівна роль викладача, який забезпечує належний рівень підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності відповідно до вимог державного освітнього стандарту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартинчук О. В. Студентоцентризований підхід до підготовки фахівців з інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2015. Вип. 5. Т. 1. С. 203–218.
2. Ковалюк Т. В. Моделювання розвитку вищої освіти на базі компетентнісного підходу та особистісно орієнтованих освітніх траєкторій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. № 5. Т. 61. С. 245–260.
3. Радкевич В., Бородієнко О. Модель мережевої взаємодії в розвитку системи професійної освіти і навчання у країнах ЄС. URL : <https://jrnl.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/241>.
4. Сидорук І. Середовищний підхід у формуванні соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 4. С. 218–223.
5. Слозанська Г. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у територіальних громадах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Тернопіль. нац. пед. ун-т. Тернопіль, 2019. 528 с.
6. Токар В. В. Студентоцентризм у системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: імплементація в Україну досвіду університетів США.
7. Авшенюк Н. М. Транснаціональні імперативи розвитку вищої освіти у XXI столітті: прогнози і перспективи. *Вісник Черкаського університету*. 2012. № 1. (214)., Серія «Педагогічні науки». С. 19–23.

REFERENCES

1. Martynchuk, O. V. (2015). Studentotsentrovanyi pidkhdid do pidhotovky fakhivtsiv z inkliuzyvnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvritnimy potrebamy. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*. Vyp. 5. T. 1. S. 203–218.
2. Kovaliuk, T. V. (2017). Modeliuvannia rozvytku vyshchoi osvity na bazi kompetentnisnoho pidkhdodu ta osobystisno oriientovanykh osvritnikh traiektorii. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. № 5. T. 61. S. 245–260.
3. Radkevych, V., Borodiienko, O. Model merezhevoi vzaiemodii v rozvytku systemy profesiinoi osvity i navchannia u krainakh YeS. URL : <https://jrnl.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/241>.
4. Sydoruk, I. (2020). Seredovyshchnyi pidkhdid u formuvanni sotsialnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 27. T. 4. S. 218–223.

5. Slozanska, H. I. (2019). Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv do roboty u terytorialnykh hromadakh : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.05. Ternopil. nats. ped. un-t. Ternopil. 528 s.

6. Tokar, V. V. Studentotsentryzm u systemi vnutrishnoho zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: implementatsiia v Ukrainu dosvidu universytetiv SShA. URL:

7. Avsheniuk, N. M. (2012). Transnatsionalni imperatyvy rozvytku vyshchoi osvity u XXI stolitti: prohnozy i perspektyvy. Visnyk Cherkaskoho universytetu. № 1. (214). Seriia «Pedahohichni nauky». S. 19–23.

mega_csa@ukr.net.

Рецензент: д. пед. н., доцент Курач М.С.